

Emília SABOLOVÁ¹

VYBRANÉ VPLYVY CESTOVNÉHO RUCHU NA REGIÓN A TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ PERCEPCIE CESTOVNÉHO RUCHU

Abstract:

This paper provides an overview of selected impacts of tourism in a particular region. These impacts were based on analysis of available literature divided into economic, socio-cultural and environmental impacts. Each of these effects has their negative and positive aspects. The second part is an overview of the most important research methods and theoretical basis of residents' perception of tourism. This includes Butlers model, Doxey irritation index and demonstration effect. A tourism impact attitude scale is important methods to survey of tourism perception.

Key words:

impacts of tourism, Doxey irritation index, tourism impact attitude scale

ÚVOD

Aj napriek hospodárskej kríze je v oblasti cestovného ruchu zaznamenávaný nárast počtu jeho účastníkov. Tento trend má významný vplyv na autochtónne obyvateľstvo v destináciách cestovného ruchu. Aj keď sa stále častejšie hovorí a presadzuje trvalo udržateľný cestovný ruch, masový cestovný ruch len pomaly ustupuje. Táto forma cestovného ruchu má najväčší vplyv na konkrétne regióny, konkrétnych obyvateľov, kde sa cestovný ruch uskutočňuje. Môžeme povedať, že akákoľvek forma cestovného ruchu sa dotýka autochtónneho obyvateľstva a cieľovej destinácie. Tieto efekty sú vnímané pozitívne, ale aj negatívne. Rastúci vplyv cestovného ruchu na domáce obyvateľstvo zapríčiniť stúpajúci záujem výskumníkov z viacerých vedných oblastí, ktorí sa sústredili na ekonomické, sociálne, kultúrne a environmentálne faktory ako aj na výskum percepcie cestovného ruchu.

Cieľom príspevku je poskytnúť prehľad teoretických východísk, ktoré sú využívané pri výskume percepcie cestovného ruchu a pri skúmaní vplyvu cestovného ruchu na konkrétnu lokalitu. V príspevku budú vybrané najvýznamnejšie vplyvy resp. dopady cestovného ruchu na región, kde sa tento cestovný ruch uskutočňuje. Na základe preštudovanej literatúry sú tieto vplyvy zoradené do skupín.

1 *Mgr. Emília Sabolová, Katedra geografie a regionálneho rozvoja, Fakulta humanitných a prírodných vied, Prešovská univerzita, Ulica 17. novembra 1, 081 16 Prešov, e-mail: emiliasabolova@gmail.com*

Cestovný ruch a jeho aktivity majú za následok rozličné efekty pre podnikateľov v cestovnom ruchu, pre turistov a pre obyvateľov cieľovej destinácie (Bull, 1995; Page, 2003; Tribe, 2005). Autochtónne obyvateľstvo alebo komunita, ktorá žije v cieľovej destinácii cestovného ruchu, je často považovaná za základnú časť cestovného ruchu. Domáci obyvatelia tak zohrávajú významnú a veľakrát aj rozmanitú rolu v cestovnom ruchu a ovplyvňujú ho v mnohých spôsoboch. Ku príkladu môžeme uviesť ich rolu sprostredkovateľov služieb, predavačov, robotníkov a v mnohých prípadoch sú aj akousi etnickou či kultúrnou atrakciou pre účastníkov v cestovnom ruchu. Členovia cieľovej destinácie zohrávajú mnoho rolí, ktorými pôsobia na turistov. Vplyv tohto pôsobenia vo vzťahu domáci – hosť je vzájomný. Domáce obyvateľstvo získava a prežíva stále prebiehajúce dôsledky z interakcie s turistami a s cestovným ruchom ako takým. Prostredníctvom rozmanitých rolí členovia lokálnej komunity komunikujú s turistami rôznym spôsobom, čo ma za následok vplyv na rozvoj cestovného ruchu. Tento vplyv je skúmaný z ekonomického, socio-kultúrneho a environmentálneho hľadiska resp. perspektívy.

VYBRANÉ VPLYVY CESTOVNÉHO RUCHU

K základným vedeckým prácam zo 60. rokov 20. storočia, ktoré sa venovali vplyvom resp. dopadom cestovného ruchu, patria práce venujúce sa ekonomickým faktorom a pozitívnym dôsledkom cestovného ruchu. Neskôr boli dôsledky cestovného ruchu vnímané kritickejšie, a to hlavne zo strany antropológov a sociológov, ktorí zdôrazňovali negatívne socio – kultúrne vplyvy (de Kadt, 1979). Obdobie 80. a 90. rokov je charakteristický vyváženým pohľadom (Ap, Crompton, 1998; Inskip, 1991) a sú diskutované pozitívne aj negatívne vplyvy, najmä vďaka myšlienke udržateľného cestovného ruchu.

Samotné ekonomické vplyvy cestovného ruchu sú vnímané kladne. Cestovný ruch pôsobí ako exportný priemysel, keďže generuje príjmy z externých zdrojov danej lokality. Dôležitým ekonomickým prínosom pre celú hostiteľskú krajinu, resp. pre daný región je zníženie nezamestnanosti tvorbou nových pracovných miest, keďže cestovný ruch je odvetvím, kde je potrebné vysoké zastúpenie ľudských zdrojov. Stúpajúci záujem o cestovanie a cestovný ruch podnecuje k novým investíciám do dopravnej infraštruktúry a infraštruktúry cestovného ruchu. Autochtónne obyvateľstvo vníma ekonomické prínosy aj vďaka zvýšeniu životného štandardu a tiež zvýšením príjmov z aktivít plynúcich z cestovného ruchu.

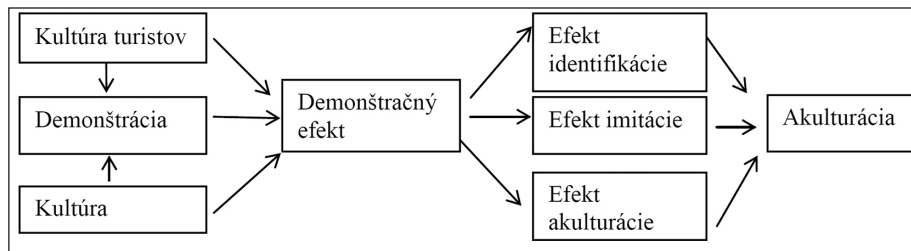
Okrem týchto pozitívnych ekonomických vplyvov má cestovný ruch aj negatívne aspekty čo sa týka ekonomickej stránky. Najviditeľnejším aspektom je zvýšenie cien tovarov a služieb, ktoré sú v danej destinácii ponúkané nielen účastníkom cestovného ruchu, ale aj autochtónnemu obyvateľstvu. Stúpajúci dopyt po ubytovaní môže viesť, najmä v turistickej sezóne, k zvýšeniu cien prenájmov, ako aj zvýšeniu cien stavebných parciel. Tieto výnosy z predaja pozemkov, budov plynú často do rúk veľkých podnikateľov, pokým domáce obyvateľstvo pociťuje zvyšujúce sa náklady

na živobytie. To môže viesť k zlému rozdeleniu príjmov. Nové možnosti zamestnať sa vedú k migrácii do destinácii cestovného ruchu, čo vytvára nové sociálne a kultúrne problémy.

Cestovný ruch môže viesť aj k postupným zmenám (zmena hodnôt, presvedčenia) v spoločnosti a tiež k zmenám v kultúrnych zvykoch. Tento vplyv najviac pociťujú miestni obyvatelia. Jedným zo spôsobov je zmena životného štýlu rezidentov pod vplyvom pozorovania turistov, ich spôsobu obliekania, spôsobu stravovania a spôsobu trávenia voľného času. Tento vplyv je spočiatku vnímaný pozitívne ako nárast životného štandardu autochtónneho obyvateľstva, neskôr však môže byť interpretovaný negatívne. Vtedy je tento vplyv identifikovaný ako akulturácia. Slabšia, resp. submisívnejšia kultúra sa podvolí tej druhej cez identifikáciu, imitáciu alebo akulturáciu. Akulturácia je procesom kultúrnych a spoločenských zmien, ktorý je výsledkom trvalého a dlhodobého kontaktu s inou kultúrou, kedy ma jedna skupina výrazne nižšiu úroveň. Miestne obyvateľstvo prijíma prvky kultúry turistov, pričom sú prvky ich vlastnej kultúry postupne vytlačané. Ovplyvňovanie turistov miestnou, autochtónnou kultúrou je však podstatne menšie. Zmena kultúry má pozitívne aj negatívne dopady a môže zmeniť životný štýl miestnej komunity a znížiť tak atraktivitu danej destinácie (Milotová, 2011).

Obrázok 1. Schéma demonštračného efektu

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Freyer, 2006

K základným rysom sociálnych a kultúrnych aspektov, resp. dopadov cestovného ruchu patrí demonštračný efekt, pri ktorom domáce obyvateľstvo napodobuje správanie turistov; ďalej je to dualizácia spoločnosti, pri ktorej dochádza k jej deleniu na bohatých a chudobných a v neposlednom rade je to proces turistickej iritácie, ktorý opisuje vývoj vzťahov medzi autochtónnym obyvateľstvom a účastníkmi cestovného ruchu. Vzájomné strety turistov a autochtónneho obyvateľstva vedú k demonštrácií rozdielnych kultúr, čo vyvoláva spomínaný demonštračný efekt (Obr. 1).

Cestovný ruch má okrem iného obrovský vplyv aj mimo trhu cestovného ruchu. Hovoríme o externalitách cestovného ruchu. Rast cestovného ruchu urýchľuje aj výskyt nových vplyvov cestovného ruchu, čo má za následok aj výskum v tejto oblasti. Cestovný ruch má veľký potenciál ako ovplyvniť tradičný spôsob života au-

tochtónneho obyvateľstva v cieľovej destinácii. V skutočnosti je možné, že samotný cestovný ruch je ovplyvnený turistami a aj podnikateľmi v cestovnom ruchu a to cez hluk, dopravné zápchy, znečisťovanie vody, ovzdušia a iného. Návštevníci, tak isto ako rezidenti, môžu pociťovať environmentálne dopady z existujúceho cestovného ruchu akými sú zásahy do flóry a fauny v krajine, znečisťovanie, dopravné preťaženie a iné. Z tohto dôvodu je dôležité rozpoznať a napraviť tieto negatívne vplyvy, aby spôsobovali čo najmenšie straty v budúcnosti.

TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ VÝSKUMU PERCEPCIE CESTOVNÉHO RUCHU

Na objasnenie vplyvu cestovného ruchu a postojov autochtónneho obyvateľstva na cestovný ruch existuje niekoľko modelov. K najvýznamnejším a najvplyvnejším patrí Doxeyho iritačný index resp. proces turistickej iritácie (1975), ktorý skúma postoje rezidentov k cestovnému ruchu a zaraďuje ich do etáp od eufórie, cez apatiu až po antagonizmus, čiže nepriateľstvo (Tab. 1). V tejto poslednej etape už nepriaznivé aspekty prevyšujú benefity plynúce z cestovného ruchu. Táto štvorstupňová škála sa označuje aj ako iritačný index (Obr. 2). Môžeme ho tiež vyjadriť ako vývoj vzťahov medzi domácim obyvateľstvom a účastníkmi cestovného ruchu. V priebehu životného cyklu destinácie sa mení postoj autochtónneho obyvateľstva k turistom. Závisí od vývoja cestovného ruchu v závislosti na jeho forme a intenzite. Najčastejšie vedie od eufórie až k antagonizmu. Hodnoty tohto indexu sú závislé aj na miere priestorovej a časovej polarizácii aktivít cestového ruchu a na miere rozdielnosti kultúr rezidentov a turistov (Tüting, 1990).

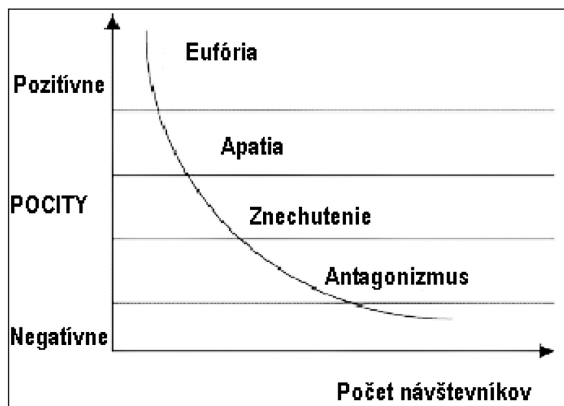
Tabuľka 1. Fázy Doxeyho iritačného indexu

FÁZA POSTOJOV REZIDENTOV K NÁVŠTEVNÍKOM	VÝZNAM
Eufória	Návštevníci sú vítaní a očakávaní aj od miestneho obyvateľstva a aj od podnikateľov v cestovnom ruchu.
Apatia	Návštevníci sú považovaní za samozrejmosť a kontakt s nimi sa stáva formálny.
Znechutenie	Trh cestovného ruchu je presýtený, z čoho má miestne obyvateľstvo obavy. Podnikatelia v cestovnom ruchu sa preto snažia o zvýšenie infraštruktúry namiesto obmedzenia rastu.
Antagonizmus	Vyskytuje sa otvorený výraz podráždenia a nepriateľstva a zvyšuje sa propagácia, ktorá má napraviť zhoršujúcu sa povesť destinácie cestovného ruchu

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Doxey, 1975

Obrázok 2. Doxeyho iritačný index

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Doxey, 1975

Tento model iritačného indexu uplatnil vo svojom výskume aj Long a kol. (1990), ktorý konštatuje, že postoje obyvateľov sú spočiatku priaznivé a postupom času sa postoje rezidentov prejavujú v negatívnom zmysle. Aj na základe tohto modelu môžeme tvrdiť, že postoje obyvateľov voči cestovnému ruchu sú v priebehu jeho rozvoja v danej lokalite predvídateľné a jednosmerné. Ďalším zložitejším modelom bol Butlerov model (1975), ktorý hovorí o možnosti, že negatívne a pozitívne postoje rezidentov môžu prebiehať súčasne a nie následne. Sú vyjadrené prostredníctvom aktívnej alebo pasívnej podpory a tiež aj prostredníctvom opozície voči cestovnému ruchu v danej lokalite. Tento model bol podporený Murphyho výskumom (1983). Výsledky odhaľujú zreteľne rozdielne postoje medzi rezidentmi, podnikateľmi a štátnymi úradníkmi v troch anglických turistických centrách. Tento model rieši zložitosť postojov rezidentov voči cestovnému ruchu. Stále však chýbala teória skúmajúca vzťahy medzi postojmi rezidentov a dopadmi cestovného ruchu. Tento výskumný problém začal riešiť Ap (1992) vo svojej sociálnej výmene v rámci cestovného ruchu. Podľa teórie táto sociálna výmena začne asymetricky. Ap ukazuje, že obyvatelia hodnotia cestovný ruch hlavne z hľadiska sociálnych zmien a hodnotia najmä očakávané prínosy alebo náklady, ktoré získajú výmenou za služby, ktoré turistom poskytujú. Dokazuje tak, že vplyv cestovného ruchu je vnímaný kladne, ak tento výmenný vzťah, či už symetrický alebo asymetrický, má vysokú intenzitu. Naopak, negatívne je vnímaná nízka výmena zdrojov medzi rezidentmi a účastníkmi cestovného ruchu. Sociálna výmenná teória v cestovnom ruchu bola skúmaná ako teoretický rámec. Prehľad viacerých štúdií ukazuje, že výskumníci sa zaoberali skúmaním rozdielov vo vnímaní vplyvu cestovného ruchu medzi rezidentmi podľa sociálno-ekonomických a demografických atribútov. Ich výskumné výsledky sú rozdielne, čo je zapríčinené

použitím rozdielnych výskumných metód a nástrojov. To malo za následok výzvu o ustanovenie štandardizovaných nástrojov, ktoré by sa používali pri výskume vplyvu cestovného ruchu. Na základe toho Lankford a Howard (1994) vyvinuli škálu vplyvu cestovného ruchu (TIAS) z angl. „tourist impact attitude scale“. Táto škála umožňuje merať postoje autochtónnych obyvateľov smerom k cestovnému ruchu v rôznych kontextoch. Táto výskumná metóda bola v uplynulých desaťročiach použitá vo viacerých odborných štúdiách (Lankford, 1994 v Oregone a Washington, Rolins, 1997 v Britskej Kolumbii a Vesey, Dimanche, 2001 v New Orleans). Výsledky týchto štúdií preukázali, že TIAS je spoľahlivým a validným výskumným nástrojom pre meranie postojov rezidentov. Škála bola vyvinutá ako viacpostojová Likertova škála za účelom merania postojov rezidentov a taktiež na posúdenie účinkov vybraných premenných identifikovaných z literatúry, ktorá sa venuje postojom rezidentov k rozvoju cestovného ruchu. Štandardná škála poskytuje výskumným pracovníkom v cestovnom ruchu nástroj pre meranie postojov rezidentov voči turistom v rôznych kontextoch a pri rôznych príležitostiach, a tým poskytuje základ pre zodpovedajúcu porovnávaciu analýzu.

Výskum, ktorý realizoval Lankford a Howard (1994) ukázal, že počet nezávislých premenných môže ovplyvniť postoje autochtónneho obyvateľstva voči turistom. Ponúkajú prehľad zistených nezávislých premenných, ktoré boli pri ich výskume a pri vývoji TIAS škály testované. Prvou nezávislou premennou je *dĺžka pobytu*. Literatúra venujúca sa vplyvom cestovného ruchu uvádza, čím dlhšie žijú respondenti v danom spoločenstve, tým negatívnejšie vnímajú cestovný ruch a turistov. Ďalšou premennou je *ekonomická závislosť na cestovnom ruchu*, kde obyvatelia, ktorí sú zamestnaní v cestovnom ruchu, vnímajú cestovný ruch priaznivejšie. Pri premennej *vzdialenosť turistického centra od bydliska respondentov* všeobecne platí, že vidiecke obyvateľstvo a tí, ktorí žijú ďalej od turistického centra sú viac apatickí voči turistom a cestovnému ruchu. *Zapojenosť rezidentov do procesu rozhodovania o cestovnom ruchu* ovplyvňuje úroveň podpory a postojov k cestovnému ruchu. Čím viac sú rezidenti zapojení do rôznych komunitných aktivít, tým výhodnejšie vnímajú zmeny v komunite a jej rozvoj aj čo sa týka cestovného ruchu. Taktiež aj *miesto narodenia* má vplyv na postoj respondenta voči cestovnému ruchu. Všeobecná *úroveň vzdelania* o cestovnom ruchu a miestnej ekonomike je ďalšou premennou, ktorá ovplyvňuje postoje k rozvoju cestovného ruchu. Skúmaná je aj *úroveň kontaktu s turistami* (rozvoj priateľstva), ktorá má výrazný vplyv na výskum postojov k cestovnému ruchu. Pri takomto výskume sú významné aj *demografické charakteristiky* akými sú vek a pohlavie. Poslednou významnou nezávislou premennou je *vplyv na možnosti na miestnu rekreáciu*, kde je zistené, že keď obyvatelia pociťujú negatívne dôsledky na ich vlastné vonkajšie možnosti rekreácie, tak klesá aj ich túžba po ďalšom rozvoji cestovného ruchu.

INTERAKCIA V CESTOVNOM RUCHU

Existujú mnohé štúdie, ktoré hodnotia, do akej miery je správanie turistov v cieľovej destinácii ovplyvnené vzájomnou interakciou. Takto získané informácie sú potom užitočné pri plánovaní v cestovnom ruchu a pri jeho manažovaní v cieľovej destinácii. Preto je potrebné skúmať túto vzájomnú interakciu a následne ju analyzovať.

Pre výskum interakcie sú potrebné tieto výskumné otázky:

- povedomie turistov o miestnej komunite v cieľovej destinácii
- vnímanie úlohy autochtónneho obyvateľstva v cestovnom ruchu
- význam vzájomnej interakcie pre tradičné lokálne spôsoby života
- stupeň dosiahnutej kooperácie medzi rezidentmi a orgánmi miestnej správy v otázkach týkajúcich sa vplyvu cestovného ruchu na komunitu
- miera spokojnosti miestnej komunity so stavom cestovného ruchu v ich regióne
- vnímanie cestovného ruchu rezidentmi a ich možnosť spolupráce na ňom

Systematická analýza dopadov cestovného ruchu môže pomôcť podnikateľom v cestovnom ruchu, aktérom miestnej samosprávy a taktiež aj na celoštátnej úrovni identifikovať reálne problémy a otázky s cieľom voľby správnej politiky cestovného ruchu ako aj pri rozvoji cestovného ruchu do budúcnosti. Výskumom percepcie dopadov na rezidentov je užitočné pri zavádzaní nových foriem cestovného ruchu, pri vytváraní programov rozvoja a majú za úlohu minimalizovať trenie medzi účastníkmi cestovného ruchu a rezidentmi. Dôležitou úlohou, ktorú výskum percepcie má, je pochopenie sociálnych dopadov cestovného ruchu a získanie podpory od rezidentov pre podniky cestovného ruchu.

Obe strany, aj domáce obyvateľstvo aj účastníci cestovného ruchu, sú hlavné zainteresované strany v cestovnom ruchu či už pozitívne alebo negatívne (Aas, Ladkin, Fletcher, 2005). Život v destinácii cestovného ruchu alebo v jej blízkosti je pre obyvateľov nevyhnutne ovplyvnený rozvojom cestovného ruchu a ich bežný život je vo všeobecnosti ovplyvnený interakciou s návštevníkmi. Rezidenti majú často bohaté znalosti o miestnom prostredí, o sociálnych a kultúrnych tradíciách, ale častokrát nemajú skutočnú kontrolu nad smerovaním rozvoja cestovného ruchu v súvislosti s ochranou prírody.

Z hľadiska trhu cestovného ruchu, predstavujú návštevníci stranu dopytu, a tak pochopenie ich očakávaní a požiadaviek je dôležité pre dodávateľov a poskytovateľov služieb v cestovnom ruchu. Čo sa týka vplyvu kultúry je potrebné si uvedomiť, že turisti sú krátkodobo konfrontovaní len s malou časťou kultúry, ktorú sami preferujú, a tým pádom nemôžeme hovoriť o vplyve lokálnej kultúry a ich zvyklostí na návštevníkov. Iné je to z druhej strany, keď je lokálne spoločenstvo konfrontované s cudzou kultúrou, ktorá je veľakrát modernejšia. Z tohto dôvodu sú dôsledky cestového ruchu pre hostiteľov oveľa hlbšie, pretože dochádza k opakovaným kontaktom s turistami. (Su, Wall, 2010).

ZÁVER

Je známe, že cestovný ruch má ekonomické, environmentálne, sociálne a kultúrne vplyvy, ktoré sa môžu prejaviť negatívne, resp. pozitívne. Tieto vplyvy porastú spolu s rozvojom cestovného ruchu a pokiaľ nebudú negatívne dopady náležite kontrolované, môžu ovplyvniť dlhodobú udržateľnosť cestovného ruchu. Z tohto dôvodu musí byť koncept trvalo udržateľného rozvoja aplikovaný na cestovný ruch a mal by tvoriť významnú časť jeho základu.

Hospodárske alebo ekonomické dôsledky cestovného ruchu majú vplyv aj na ekonomickú situáciu domácich obyvateľov. Zahŕňajú prvky, ako sú zvyšovanie cien, zamestnanosť, príjmy a rozvoj infraštruktúry. Socio-kultúrna stránka dôsledkov cestovného ruchu ovplyvňuje sociálny a kultúrny život obyvateľov, ako sú napríklad kvalita života, kvalita niektorých služieb, kultúrne podujatia, kultúrne dedičstvo, tradície, ale aj kriminalita a dopravné zápchy. Ekologické aspekty cestovného ruchu zahŕňajú vplyvy na životné prostredie. Obvykle sú to negatívne vplyvy či poškodenia, akými je znečistenie ovzdušia, pôdy, vody, hluk a vyčerpanie prírodných zdrojov. Cestovný ruch má samozrejme nielen negatívne, ale aj pozitívne vplyvy na konkrétny región, destináciu. Ako vyplýva z odbornej literatúry, podpora cestovného ruchu autochtónnym obyvateľstvom je podstatou dosiahnutia úspechu v rozvoji cestovného ruchu.

Tieto aspekty, resp. vplyvy cestovného ruchu nespádajú len do geografického výskumu a nabierajú tak multidisciplinárny charakter. Zhodnotenie a poznanie tohto vplyvu na autochtónne obyvateľstvo je dôležité pre plánovanie a manažment cestovného ruchu. Dokazujú to aj mnohé odborné štúdie (Aquillo, Rossello, 2005). Na základe týchto štúdií je potom možné zvoliť vhodnú stratégiu pre ďalší rozvoj. Z daných štúdií vyplýva, že rezidenti nemajú znalosti o všetkých možných vplyvoch cestovného ruchu na ich bezprostredné okolie, ale tento výskum môže odhaliť vnímanie týchto dopadov cestovného ruchu z ich laického pohľadu.

LITERATÚRA:

- AAS, C., LADKIN, A., FLETCHER, J. (2005): Stakeholder collaboration and heritage management. *Annals of tourism research*, Vol. 32/1, s. 28 – 48.
- ANTOUŠKOVÁ, M. (2008): Cestovní ruch jako faktor rozvoje regionu. Disertační práce. Dostupné na internete: <http://www.pef.czu.cz/cs/?dl=1&f=13038>, navštívené 13. 7. 2011.
- AP, J. (1990): Residents' perception research on the social impacts of tourism. *Annals of tourism research*, Vol. 11/4, s. 610 – 616.
- AP, J., CROMPTON, J.L. (1998): Developing and testing tourism impact scale. *Journal of travel research* 37/2, s. 120 – 131.
- AQUILLO, P.E., ROSSELLO, N.J. (2005): Host community perceptions. *Annals of tourism research*, Vol. 32/4, s. 925 – 941.
- BULL, A. (1995): *The economics of travel and tourism*. Melbourne: Longman.

- BUTLER, W. (1975): Tourism as an agent of social change in tourism as a factor in national and regional development. Occasional paper 4, Department of Geography, Trent University, Peterborough, s. 85 – 90.
- ČUKA, P (2011): Základy teórie, metodológie a regionalizácie cestovného ruchu. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 93 s. ISBN 978-80-555-0471-1.
- DE KADT, E. (1979): Tourism-Passport to development? New York: Oxford University Press.
- DOXEY, G.V. (1975): A causation theory of visitor-resident irritants: Methodology and research inferences. Proceedings of the 6th Annual conference of the travel research association, s. 195 – 198. San Diego: Travel and tourism research association.
- FREYER, W. (2006): Tourismus-Einführung in die Fremdverkehrsökonomie. München: Oldenbourg Verlag. 568 s. ISBN 978-3-486-57874-4.
- INSKEEP, E. (1991): Tourism planning – an integrated and sustainable development approach. New York: Van Nostrand Reinhold.
- LANKFORD, S.V, HOWARD, D.R. (1994): Developing a tourism impact attitude scale. Annals of tourism research, Vol. 21. s. 121 – 139.
- MILOTOVÁ, M. (2006): Medzinárodný cestovní ruch. Diplomová práca. Dostupná na internete: http://is.muni.cz/th/50601/esf_m/Monika_Milotova.pdf, navštívené 2. 5. 2011.
- MURPHY, P. (1983): Perceptions and attitudes of decision making groups in tourism centers. Journal of Travel Research, Vol. 21/3, s. 8 – 12.
- PAGE, S.J. (2003): Tourism management: Managing for change. Amsterdam etc.: Elsevier.
- RUDEŽ, H.N., VODEB, K. (2010): Perceived tourism impacts in municipalities with different tourism concentration. Tourism, Vol. 58/2, s. 161 – 172.
- SABOLOVÁ, E. (2011): Úloha cestovného ruchu v regionálnom rozvoji. Učíme cestovní ruch a pohostinství – učíme sa cestovní ruch a pohostinství- sborník příspěvků ze čtvrté mezinárodní conference. Brno: vysoká škola obchodní a hotelová, s. 149 – 156. ISBN 978-80-87300-16-9.
- SU, M.M., WALL, G. (2010): Implications of host-guest interactions for tourists' travel behavior and experiences. Tourism Vol. 58/ 1, s. 37 – 50.
- TATOGLU, E. et al. (2000): Resident perceptions of the impact of tourism in a Turkish resort town. Dostupné na internete: <http://www.opf.slu.cz/vvt/akce/turecko/pdf/Tatoglu.pdf>, navštívené 20. 11. 2012.
- TÜTING, L. (1990): Wege aus dem Dilemma. Sanfter Tourismus. Der neue Tourismus – Rücksicht auf Land und Leute. München: Beck'sche Reihe.
- TRIBE, J. (2005): The economics of recreation, leisure and tourism. Amsterdam etc.: Elsevier.
- ZELENKA, J. – PÁSKOVÁ, M. (2012): Výkladový slovník cestovního ruchu. Praha: Linde Praha. 768 s. ISBN 978-80-7201-880-2.

SUMMARY

SELECTED IMPACTS OF TOURISM IN REGION AND THEORETICAL BASIS OF RESIDENTS' PERCEPTION OF TOURISM

The tourism is important to the region where it takes place. His influence is especially important for residents and the local economy. It is known that tourism has economical, environmental, social and cultural impacts, which may be expressed negatively, respectively positive. These impacts will grow along with the development of tourism and the negative effects unless properly controlled, can affect the sustainability of tourism. For this reason, must be the concept of sustainable development applied to tourism and should be an important part of his base.

Economic impacts of tourism have an influence on the economic situation of host community. They include features such as higher prices, employment, income and infrastructure development. Socio-cultural impact of tourism affects the social and cultural life of the population, such as quality of life, the quality of some services, cultural events, heritage, traditions, as well as crime and traffic jam. Environmental aspects of tourism have negative effects or damage, such as pollution of air, soil, water, noise and depletion of natural resources. The tourism has of course not only negative but also positive impacts on a particular region, a destination. As shown in the literature, tourism promotion is the essence of host community to achieve success in tourism development

The growing impact of tourism on residents caused the increasing interest of researchers from various fields of science, which focus on a variety of factors as well as the perception of tourism research. The paper presents an overview of theoretical results that are used in research and perception of tourism in examining the impact of tourism on the specific location. To analyze the impact of tourism and the attitudes of residents there are several theoretical basis and models. The most important and influential one Doxey's Irridex "Irritation Index". One of the standardized instruments that were used in the research is "Tourist impact attitude scale" (TIAS), which was developed by Lankford and Howard (1994). This scale allows you to measure attitudes the residents to tourism in different contexts. This research method was used in the past decades in various scientific studies.

These impacts of tourism do not belong only to geographic research and have also the multidisciplinary status. The evaluation and understanding of the impact on the residents is important for planning and management of tourism.